

УДК 314.18:330.34

СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ: ПЕРЕШКОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**Хандій О.О.****SOCIAL INTEGRATION: BROADS AND PROSPECTS****Khandii O.**

У статті за результатами соціологічного дослідження розглянуто основні перешкоди та проблеми соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади. Наведено найкращі практики інтеграції, які застосовують міжнародні організації та вітчизняні громадські організації. Розглянуто основні переваги інтеграції працездатних та непрацездатних ВПО у громади. Визначено ефективні економічні, соціально-психологічні, інформаційні та організаційно-управлінські заходи, які сприяють залученню ресурсу ВПО у життя місцевих громад.

Ключові слова: внутрішньо переміщені особи, соціальна інтеграція, соціальна адаптація, приймаюча громада, ресурс розвитку.

Вступ. Трирічний період інтенсивних внутрішніх міграцій, зокрема маятникових, дозволяє підвести підсумки результативності заходів з інтеграції та адаптації внутрішньо переміщених осіб (ВПО), ефективності державної політики у цій сфері.

Протягом цього періоду виникали проблеми, які на жаль, продовжують виникати і сьогодні. Певні проблеми зникли самі по собі у зв'язку з від'їздом додому переселенців на територію невідконтрольну владі України. Інші перестали бути нагальними або з'явилась звичка до їх несприйняття чи ігнорування. Розповсюдженою є думка, що після трьох років проживання в нових громадах, переселенці взагалі стали місцевими мешканцями, пристосувались до нових умов і проблеми мають такі ж як і всі, а тема «інтеграція ВПО в громади» не є актуальною.

Постановка проблеми. Україна отримала великий досвід реагування на масштабні внутрішні переміщення населення під час надзвичайних подій. Вибухи на складах із боєприпасами та зброєю у смт Калинівка Вінницької області восени у 2017 р. виявили високу готовність до мобілізації всіх структур Державної служби України з надзвичайних ситуацій, їх ресурсів та миттєву реакцію громадськості, активізацію волонтерського руху, що дозволило швидко евакуювати населення з небезпечних територій та надати всім постраждалим необхідну допомогу. Зда-

тність до швидкої мобілізації, відпрацьовані дії під час кризових ситуацій, робочі контакти, відпрацьована взаємодія різних соціальних структур є здобутком останніх років. Проте надання довготривалої систематичної диференційованої допомоги різного характеру представникам ВПО, які її потребують в приймаючих громадах, досі заслуговує уваги та пошуку шляхів вирішення існуючих проблем та ефективних підходів до соціальної інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Захисту прав ВПО, інтеграції у територіальні громади, використанню потенціалу переселенців, створенню умов для адаптації в нових життєвих умовах приділяється підвищена увага в роботах Е. Лібанової, О. Новікової, В. Антонюк, В. Ляшенко, Л. Логачової, Ю. Залознової, Л. Шамільової, О. Панькової та інших представників наукової спільноти і соціальної сфери. В реальному часі формується досвід подолання проблем внутрішнього переміщення громадян в умовах військових дій та фінансово-економічної кризи. Проте інтеграційні процеси залишаються надто повільними і потребують подальшого дослідження.

Мета статті. Визначення проблем в процесі соціальної інтеграції та перешкод на шляху адаптації ВПО за результатами соціологічного дослідження.

Результати досліджень. У жовтні-грудні 2016 року, за участю ВПО, представників тергромад і громадських об'єднань та науковців, які проводять наукові дослідження з проблем ВПО, автором роботи зокрема, було проведено експертне опитування з метою визначення проблем соціальної адаптації та інтеграції й розробки заходів з попередження суспільних ризиків, пов'язаних з невикористанням ресурсів ВПО: поширення утриманської психології, зростання застійної бідності, деградація особистості через невикористання трудового, освітнього, підприємницького потенціалу.

За результатами проведеного опитування потреби ВПО у забезпеченні кращих умов для життя та жит-

тезабезпечення є найсильнішими мотивами, які стимулюють переселенців до інтеграції у приймаючі громади – відзначено 54,6 % респондентів (табл.1). На другому та третьому місцях за рівнем мотивації до інтеграції знаходяться потреби у матеріальному забезпеченні та потреби у соціальних зв'язках, відновленні соціального статусу, соціальної активності – 37,5 % та 29,6 % відповідно.

Якщо зазначені потреби задовольняються, вони перестають бути мотивуючими. В свою чергу задовольнити основні потреби можна забезпечивши ВПО житлом та роботою, що підтверджують результати опитування (табл. 2). 69 % опитаних вказали, що найбільшою перешкодою до залучення у життя громади є відсутність власного житла, проблеми отримання соціальних послуг відчують 46,1 % опитаних, мають проблеми з працевлаштуванням чи вважають їх значимими - 32,9 %. Аналогічні дослідження підтверджують отримані результати «Відсутність житла є головною серед соціально-побутових проблем переселенців. 90 % респондентів із числа ВПО в Харківській, 88 % – у Запорізькій, 85 % – у Дніпропетровській областях і 73 % у Києві зазначили, що мають проблеми з житлом» [1]. У Херсонській області труднощі інтеграції за результатами опи-

тування [2, с. 21], пов'язані з проблемами знайти житло і джерело доходу, а також з дискримінацією, з якою вони стикаються безпосередньо в процесі їх пошуку.

Найменш задоволеними потребами ВПО у приймаючих громадах в Харківській, Вінницькій, Івано-Франківській, Донецькій та Чернівецькій областях є можливість працевлаштування за спеціальністю із оплатою праці на рівні середньої у громаді, отримання доходу від соціальної та благодійної допомоги, а також можливість ведення підприємницької діяльності [3, с. 18].

Загальний рівень статків більшості ВПО за даними досліджень Національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами у лютому-березні 2017 року залишається низьким – лише 45% ВПО 24-х областях України та м. Києві можуть купувати лише продукти харчування за власний кошт. «Як зазначили респонденти опитування, найбільш проблемні питання для ВПО пов'язані з житлом (70%), зокрема: житловими умовами (27%), оплатою орендованого житла (23%) та оплатою послуг ЖКГ (20%). Крім того, ситуація безробіття є також одним з найбільш проблемних питань, з якими стикаються ВПО (13%)» [4, с. 9-10].

Таблиця 1

Як Ви вважаєте, які чинники і мотиви найбільше стимулюють переселенців активно залучатись до життя приймаючої громади? (відмітьте не більше 3-х варіантів відповіді), %

1	Потреба переселенців у безпеці свого життя і життя членів власної родини	23,7
2	Потреби переселенців у забезпеченні кращих умов для життя та життєзабезпечення	54,6
3	Потреба переселенців у колективній підтримці для кращої адаптації до нового середовища	15,1
4	Потреби у матеріальному забезпеченні	37,5
5	Потреби у соціальному захисті, освіті	21,7
6	Потреби у соціально-психологічній реабілітації та моральній підтримці	11,2
7	Потреби у медичному обслуговуванні	11,2
8	Бажання розкрити свій потенціал, бути корисними	19,7
9	Зацікавленість у нових культурних зв'язках	1,3
10	Потреба у соціальних зв'язках, відновленні соціального статусу, соціальної активності	29,6
11	Бажання тут залишитися і на майбутнє	26,3
12	Бажання заснувати або відродити свій бізнес в нових умовах	15,8
13	Важко відповісти	1,3
14	Інше	0,7
15	Немає відповіді	2

Таблиця 2

Як Ви вважаєте, які перешкоди на шляху ефективного залучення ВПО до життя приймаючих громад є найбільш значущими? (відмітьте не більше 3-х варіантів відповіді), %

1	Дефіцит місцевих ресурсів, що не дозволяє вирішити проблеми забезпечення ВПО соціальними послугами	46,1
2	Відсутність мотивації ВПО до інтеграції в громаду у зв'язку з надією на повернення у рідні міста	33,6
3	Проблеми забезпечення ВПО житлом	69,1
4	Проблеми безробіття і створення нових робочих місць у громаді	32,9
5	Ігнорування громадою проблем та особливих потреб ВПО	21,7
6	Внутрішній спротив громади інтеграції ВПО до громади через їх різні політичні та культурні погляди й негативне ставлення до мешканців зі Сходу	13,8
7	Відсутність інформування представників місцевої громади про існуючі проблеми та особливі потреби ВПО і необхідність їх підтримки	14,5
8	Особливості вікової структури ВПО у громаді	5,9
9	Обмеженість у ЗМі інформації про позитивні приклади інтеграції ВПО у громади	15,8
10	Важко відповісти	2,6
11	Інше	4,6
12	Немає відповіді	1,3

Таблиця 3

Що, на Вашу думку, в першу чергу перешкоджає позитивному ставленню місцевого населення до ВПО?
(відмітьте не більше 5-ти варіантів відповіді), %

1	Низький рівень солідарності в самій громаді, несформованість здорових продуктивних відносин між членами приймаючої громади	32,9
2	Зниження соціальної інтеграції	9,9
3	Особливості українського менталітету - "моя хата з краю"	25,7
4	Негативне сприйняття ВПО місцевим населенням	29,6
5	Нерозвиненість форм та механізмів соціального діалогу в громаді	31,6
6	Низький рівень життя в громаді	33,6
7	Негативна інформація про події на Сході та про переселенців зі Сходу	53,3
8	Різниця у рівні і способах культурно-морального виховання молоді	11,8
9	Відсутність інформаційної пропаганди про ВПО як ресурсу розвитку громади	41,4
10	Відсутність прикладів допомоги переселенцям з боку лідерів громади та місцевої бізнес-спільноти	17,8
11	Важко відповісти	5,9
12	Інше	2,6
13	Немає відповіді	0,7

На третьому місці за значущістю перешкод на шляху інтеграції ВПО у громади третя респондентів відзначила надію на повернення у рідні міста (табл. 2). Відповідно до досліджень Світового банку [5], в процесі якого було опитано 2 тис. ВПО та 2 тис. мешканців приймаючих громад, про наміри повернутися додому заявили 42% опитаних ВПО. 34% не хочуть повертатися. Ще 26% вважають, що їм доведеться повернутися проти власної волі через відсутність роботи, високу орендну плату за житло та з інших причин. Найбільшою проблемою переселенці називають високу орендну плату за житло (46%) та дискримінацію з боку домовласників за географічною ознакою (19%).

«Серед респондентів компанії «TNS-Україна» 51 % переселенців однозначно готові повернутися до Донбасу, 36 % заявили, що сьогодні важко відповісти на це питання, і 14 % – поки ще не вирішили (опитано 1000 переселенців у 8 регіонах України (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Миколаївська, Львівська та Луганська області і м. Київ) і 1000 місцевих жителів цих регіонів). Серед мотивів, що спонукають ВПО до прийняття рішення про повернення, 52 % опитаних переселенців вказали, що вони не змогли адаптуватися на новому місці, 50 % відзначили соціально-побутові причини, 37 % – фінансові, 12 % – тому, що повернулися їхні родичі» [1].

Серед учасників соціологічного опитування ВПО у м. Херсоні та Херсонській області [2, с. 21] близько 60 % висловили готовність повернутися до своїх домів, а 40 % — залишитися в регіоні їх теперішнього проживання або переїхати в будь-яке інше місце на території України.

За останніми дослідженнями Представництва МОМ в Україні з 1025 ВПО опитаних методом особистого інтерв'ю та ще 3312 ВПО, взятих на облік Міністерством соціальної політики, опитаних по телефону в усіх регіонах країни «26% ВПО сказали, що вони не збираються повертатися до своїх домів. 39% хотіли б повернутися після закінчення конфлікту. Ще 17% зазначили, що вони можуть розглянути можливість повернення у майбутньому» [6].

Отримані результати опитування різняться через вплив численних чинників, проте всі дані характеризують наявність частки ВПО, які вже вирішили не повертатися додому.

На восьмому місці за значущістю серед чинників, які перешкоджають інтеграції ВПО у громади знаходиться «Внутрішній спротив громади інтеграції ВПО до громади через їх різні політичні та культурні погляди й негативне ставлення до мешканців зі Сходу», проте серед причин стигматизації переселенців він знаходиться на першому місці. Що саме перешкоджає позитивному ставленню місцевого населення до ВПО представлено в табл. 3.

Негативне ставлення місцевого населення до ВПО призводить до зростання конфліктності. За результатами проведеного дослідження основні чинники, які сприяють негативному ставленню місцевого населення до ВПО – це негативна інформація про події на Сході та про переселенців зі Сходу - зазначили 53,3 % респондентів, відсутність інформаційної пропаганди про ВПО як ресурсу розвитку громади - 41,4 %, низький рівень життя в громаді - 33,6 %, низький рівень солідарності в самій громаді, несформованість здорових продуктивних відносин між членами приймаючої громади – 32,9 %, нерозвиненість форм та механізмів соціального діалогу в громаді – 31,6 %, негативне сприйняття ВПО місцевим населенням – 29,6 %. Аналіз потреб громад Луганської та Донецької областей в роботі [7, с. 32] виявив наявність конфліктних ситуацій « Отвечая на вопрос «Известно ли Вам о каких-либо конфликтных ситуациях между местными жителями и ВПЛ?», только 16 % выбрали вариант «да». Ответили «нет» 76 %, и еще 8 % затруднились ответить. 62,4 % заявили, что конфликты происходят в бытовом общении, 44,6 % – по поводу получения услуг органов власти и 20,3 % – по поводу получения услуг неправительственных организаций. Среди всех опрошенных 28,2 % рассматривают в качестве инициаторов данных конфликтов местных жителей, и 31,2 % – ВПЛ». Вивчення стану безпеки та правосуддя в Україні дозволило отримати такі дані: «У Донецькій області четверо з 67 опитаних ВПО повідомили про напруженість у відносинах між ВПО та прийма-

ючою громадою як про головну проблему і 12 заявили, що це другорядна проблема. У Луганській області семеро з 57 опитаних ВПО повідомили, що напруженість між ВПО та приймаючою громадою є серйозною проблемою, а 15 заявили, що це другорядна проблема [8]. В багатьох джерелах, де наводяться результати опитування ВПО, вказується про негативне ставлення з боку домовласників та роботодавців при пошуку роботи і додаткового заробітку [1; 5].

Враховуючи значний вплив інформаційної пропаганди на ставлення місцевого населення до ВПО засобам масової інформації слід формувати суспільну думку, спрямовану на соціальний діалог, сприйняття ВПО як ресурс розвитку громади, розповсюджувати інформацію про позитивні приклади допомоги переселенцям з боку лідерів громади та місцевої бізнес-спільноти, наводити успішні приклади інтеграції переселенців зі Сходу у місцеві громади.

На думку опитаних найбільш вагомими позитивні наслідки інтеграції ВПО пов'язані з активізацією підприємницької діяльності, відкриттям ВПО нових підприємств з новими робочими місцями і для мешканців громади - 43,4 % респондентів зазначили у своїх відповідях, стимулюванням розвитку громади за рахунок допомоги міжнародних організацій ВПО, що мешкають у громаді - 31,6 %, зростанням якості та кількості трудового потенціалу - 28,9 %, зростанням загальної соціальної активності за рахунок громадських активістів з числа ВПО - 25,7 % (табл.4).

Значний внесок в інтеграцію ВПО здійснюють міжнародні організації, стимулюючи громадські організації шляхом фінансування, консультативної підтримки, реалізації спільних заходів, збагачуючи їх досвід та підвищуючи відомість і вагу у світі ГО та в громаді.

Основні заходи міжнародних організацій, орієнтовані на інтеграцію ВПО у громади мають таку спрямованість:

- соціально-економічну: розвиток соціальних інфраструктурних об'єктів, відновлення житла,

сприяння самозайнятості і створення нових робочих місць, підтримка малого та середнього бізнесу шляхом проведення конкурсу бізнес-планів, розміщення замовлень на обслуговування подій міжнародних організацій;

- соціально-гуманітарну: надання психологічної та медичної підтримки, гуманітарна допомога (видача одягу, їжи, води, ліків, засобів гігієни), надання першого притулку, допомога у переселенні із зони бойових дій, соціальні виплати найбільш незахищеним верствам населення;

- законодавчо-правову: захист прав та надання фізичної безпеки ВПО, юридичні консультації, допомога у відновленні документів, експертна допомога з правових та інституційних питань, співпраця з органами влади всіх рівнів в розробці та реалізації стратегій розвитку громад та програм вирішення проблем ВПО, розробка рекомендацій Верховній Раді, КМУ та окремим міністерствам щодо дотримання прав ВПО та їх соціального захисту.

- соціально-культурний та інформаційно-освітній: культурний обмін, візити по обміну досвідом, створення соціальних площадок для соціального діалогу, підтримка неформальної освіти (проведення тренінгів з підвищення бізнес-культури, фінансової грамотності ВПО, розвитку підприємницьких навичок, правової та громадської безпеки, проведення майстер-класів та курсів з отримання нових навичок для додаткового заробітку, навчання новим професіям, які мають попит на ринку праці), стипендіальні програми для переселенців, конкурси та фестивалі за участю переміщених театрів, художників, співаків, оркестрів, розважальні майстер-класи для дітей ВПО та місцевого населення, інформаційна пропаганда необхідності інтеграції ВПО у громади, висвітлення стану задоволення потреб та дискримінації ВПО шляхом проведення моніторингу, опитування, публікації звітів результатів дослідження проблем ВПО, проведення семінарів, круглих столів тощо;

Таблиця 4

Які найбільш вагомими позитивні наслідки інтеграції ВПО очікуються у територіальній громаді, де вони проживають?

(відмітьте не більше 3-х варіантів відповіді), %

1	Зростання загальної соціальної активності за рахунок громадських активістів з числа ВПО	25,7
2	Активізація підприємницької діяльності, відкриття ВПО нових підприємств з новими робочими місцями і для мешканців громади	43,4
3	Покращення іміджу громади на місцевому і регіональному рівні	3,9
4	Розвиток споживчого ринку	17,1
5	Заповнення на ринку праці вакансій, які незатребувані постійним населенням	14,5
6	Зростання якості та кількості трудового потенціалу	28,9
7	Зростання кількості громадських об'єднань у територіальній громаді	12,5
8	Стимулювання розвитку громади за рахунок допомоги міжнародних організацій ВПО, що мешкають у громаді	31,6
9	Збільшення чисельності громади за рахунок ВПО, що посилює спроможність громади	15,1
10	Зростання надходжень до місцевого бюджету за рахунок податків та витрат ВПО	21,1
11	Розвиток соціальної інфраструктури	4,6
12	Консолідація зусиль ВПО, громади, влади, бізнесу на засадах партнерства	14,5
13	Активізація інноваційної та інвестиційної діяльності в регіоні	6,6
14	Важко відповісти	7,9
15	Інше	1,3
16	Немає відповіді	2

- координаційний: співпраця з українською владою: Міністерством України з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб, Міністерством юстиції України, Міністерством соціальної політики України, Державною міграційною службою України, Державною службою України з надзвичайних ситуацій, Секретаріатом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Комітетом Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин, Координаційним центром з надання правової допомоги; обласними державними адміністраціями у регіонах з високою чисельністю ВПО – у Донецькій, Луганській, Дніпропетровській та Київській областях, органами місцевого самоврядування; з іншими міжнародними організаціями, представниками країн-донорів, з громадськими організаціями шляхом обміну інформацією та реалізації спільних проєктів, взаємодопомоги.

Так, наприклад, 31 березня 2017 року Проєктом Ради Європи “Посилення захисту прав людини внутрішньо переміщених осіб в Україні” у співпраці із Луганською обласною військово-цивільною адміністрацією проведено обласний форум “Інтеграція ВПО та розвиток громад: кращі практики” [9], на якому відбулось спілкування, обмін досвідом та планування спільних заходів учасників, які працюють у напрямках інтеграції ВПО в приймаючі громади Луганської області.

Серед найкращих практик інтеграції зазначені були:

- організація заходів, тренінгової діяльності щодо налагодження комунікативних зв'язків між ВПО та місцевими громадами, проведення тренінгів на тему «Конвенція з захисту прав дитини» (Луганська обласна організація «Суспільна служба правової допомоги»);

- проведення заходів некомерційного характеру (розважальні, спортивні, освітні, культурні тощо), в т.ч. виготовлення та розміщення інформаційних стендів, проведення молодіжних конкурсів, спортивних турнірів спільно з дітьми ВПО та місцевими школярами (ГО «Всеукраїнська організація зі справ вимушених переселенців», ГО «Всеукраїнська організація «Клас»), виготовлення методичних посібників «Кроки до порозуміння», організація роботи клубу «Разом ми сила», обмінні навчальні візити до інших громад Луганської області з метою формування соціокультурних зв'язків;

- проведення спільних заходів (зустрічі, круглі столи) між органами влади, місцевого самоврядування, громадським сектором;

- проведення заходів з забезпечення згуртованості місцевих громад та ВПО, спрямовані на розвиток творчого потенціалу дітей та молоді, налагодження комунікації та миротворення всередині громади, створення комфортних умов для організації відпочинку населення та спілкування ВПО;

- проведення заходів з профорієнтації ВПО, інформування про можливості самозайнятості, орга-

нізація курсів з пошуку дистанційної роботи в інтернеті, впровадження заходів з працевлаштування та підвищення потенціалу ВПО;

- створення медіапростору для партнерів, створення платформи для систематичної та плідної співпраці виконавців Регіональної програми з місцевими/регіональними/національними/міжнародними НУО щодо реалізації Регіональної програми з підтримки та адаптації ВПО 2017-2018, формування єдиної бази волонтерів, донорів та державних структур у вигляді онлайн довідника для «вимушено переміщених осіб» (громадське об'єднання «Спільна справа»);

- відкриття Віртуального консультативного центру для внутрішньо переміщених осіб, які безкоштовно отримують правову допомогу через Skype та Viber на базі Всеукраїнського благодійного фонду «Гореніє» за сприяння представництва Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні;

- відкриття Дитячого центру соціально-психологічної підтримки «Генерація UA» в межах проєкту «Сприяння розвитку міжсекторного партнерства в цілях захисту інтересів дітей: долучення ВПО до активних учасників процесу» за підтримки Дитячого Фонду Німеччини (ChildFund Deutschland) і МБФ «Жовто-Блакитні Крила».

Великий потенціал для інтеграції має створення діалогових площадок - нових форм самоорганізації, якими можуть бути центри місцевого розвитку та дитячої творчості, клуби за інтересами, соціальні центри для дітей, молоді, клуби культури, центри здоров'я тощо. Але участь у спілкуванні ВПО з іншими залежить від наявності потреби в такому спілкуванні під впливом багатьох чинників. За результатами дослідження потреб населення Донбасу в кінці 2015 р. [7, с. 67-68] до таких чинників належать сильна мотивація до отримання швидких результатів; відсутність стійких соціальних зв'язків на новому місці проживання і необхідність встановити їх; включеність деяких ВПО в соціально корисну діяльність на колишньому місці проживання.

Кожна організація, яка бере участь в інтеграції ВПО у громади має свою цільову аудиторію і залежно від цього обираються ті чи інші напрями роботи з ВПО та місцевим населенням, оскільки у різних вікових груп існують різні потреби та мотиви залучення у громади. Переваги для громади при залученні працездатних та непрацездатних членів ВПО подано в табл. 5 та табл. 6.

На думку опитаних до основних переваг інтеграції працездатних ВПО у громади є розвиток підприємницького і трудового потенціалів 55,3 % та 43,4 % відповідей відповідно. На третьому місці за кількістю відповідей знаходиться розвиток соціальних зв'язків у громаді - 25 % і зростання трудової активності та зайнятості - 23,7 %. За даними дослідження [10, с. 243] працездатний контингент ВПО також характеризується високим освітнім і професійно-кваліфікаційним рівнями – серед вимушених переселенців близько 50% мають вищу освіту, а середню та середню спеціальну – по 25% відповідно.

Таблиця 5

Які переваги для територіальної громади є найбільш значущими у зв'язку з залученням працездатних ВПО?
(відмітьте не більше 3-х варіантів відповіді), %

1	Формування і розвиток трудового потенціалу громади	43,4
2	Зростання трудової активності та зайнятості	23,7
3	Зростання додаткової зайнятості для членів громади за рахунок розширення соціальної та транспортної інфраструктури	12,5
4	Розвиток та активізація підприємницького потенціалу	55,3
5	Зростання обсягів і якості освітніх, медичних, оздоровчих та ін. послуг	19,1
6	Заповнення непрестижних вакансій на ринку праці	19,7
7	Формування і розвиток інноваційного потенціалу	18,4
8	Розвиток суспільно-приватного партнерства	17,1
9	Розвиток соціальних зв'язків у громаді	25
10	Важко відповісти	6,6
11	Інше	2,6

Таблиця 6

Які переваги для територіальної громади є найбільш значущими при залученні непрацездатного контингенту ВПО? (відмітьте не більше 3-х варіантів відповіді), %

1	Розвиток соціальної інфраструктури за рахунок міжнародної допомоги, грантів, донорської допомоги на задоволення потреб ВПО	56,6
2	Державне фінансування потреб ВПО у медичних, освітніх та соціальних послугах	39,5
3	Розвиток соціальної інфраструктури	19,7
4	Формування спільних цінностей ВПО та територіальної громади, розвиток партнерських відносин	27,6
5	Збільшення ємності споживчого ринку	24,3
6	Розвиток соціальних зв'язків	13,2
7	Формування принципів толерантності в громаді, забезпечення інтеграції в громаді	34,9
8	Важко відповісти	9,2
9	Інше	0
10	Немає відповіді	2

Серед переваг інтеграції непрацездатних ВПО у громади респондентами обрані відповіді: розвиток соціальної інфраструктури за рахунок міжнародної допомоги, грантів, донорської допомоги на задоволення потреб ВПО – 56,6 %, державне фінансування потреб ВПО у медичних, освітніх та соціальних послугах – 39,5 %. Формування принципів толерантності в громаді, забезпечення інтеграції в громаді (34,9 %) і формування спільних цінностей ВПО та територіальної громади, розвиток партнерських відносин (27,6 %), як і для працездатних ВПО на третьому місці.

Кошти необхідні на відновлення миру на Донбасі визначені спільною місією ЄС, ООН та Світового банку "Оцінка шляхів відновлення та розбудови миру в Україні" і склали 1.52 млрд. дол., в тому числі на відновлення інфраструктури та соціальні послуги – 1 млрд 257.7 млн. доларів США, відновлення економіки – 135.5 млн. [11]. Європейський інвестиційний банк мав виділити близько 350 млн. грн на відновлення інфраструктури в Луганській області протягом 2016 року, Японія - 13.64 млн доларів міжнародним організаціям на допомогу з відновлення постраждалих від бойових дій територій Донбасу [12] та інші [13]. Загальний перелік проектів і програм представлено на Офіційному порталі координації міжнародної допомоги України Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [14]. Таким чином території постраждали в наслідок конфлікту отримують кошти на відновлення інфраструктури та

соціальні послуги як з бюджету, так і від міжнародних організацій країн – донорів. Зокрема ООН досягла значних успіхів у підтримці відновлення 32 об'єктів соціальної сфери в Донецькій і Луганській областях [15].

Серед опитаних ВПО щодо бажання повернутися додому в різних дослідженнях вказуються різні цифри, проте існує значний відсоток небажаних повертатися, оскільки знайшли нову домівку у приймаючій громаді. Переваги, які отримують ВПО в процесі інтеграції подано в табл. 7.

Серед основних переваг, які отримують ВПО респонденти вказали: зростання віри у власні сили, у можливості самореалізації (42,8 % до всіх відповідей), відновлення соціального статусу, підвищення соціальної активності (35,5 %), зростання адаптаційних і інтеграційних здібностей ВПО (28,3 %), підвищення рівня матеріального забезпечення (25,7 %), мінімізація ризиків соціального відторгнення (21,1 %), зростання толерантності постійного населення громад до ВПО (19,7 %).

Як було вище зазначено ВПО має високий трудовий та підприємницький потенціал, для перетворення якого в реальний ресурс необхідні певні умови і відповідні заходи для їх створення.

Експерти вважають, що такими заходами в першу чергу мають стати: формування системи багатоканального фінансового забезпечення можливостей інтеграції ВПО в територіальні громади, розвиток доступного іпотечного кредитування (44,7%),

Таблиця 7

Які переваги, на Вашу думку, отримають внутрішньо переміщені особи при їх залученні до територіальних громад? (відмітьте не більше 3-х варіантів відповіді), %

1	Мінімізація ризиків соціального відторгнення	21,1
2	Зростання толерантності постійного населення громад до ВПО	19,7
3	Зростання адаптаційних і інтеграційних здібностей ВПО	28,3
4	Зростання довіри ВПО до влади	13,8
5	Зростання віри у власні сили, у можливості самореалізації	42,8
6	Підвищення рівня матеріального забезпечення	25,7
7	Створення можливості для виходу із статусу "нових бідних"	13,8
8	Зростання соціальної захищеності	14,5
9	Зростання можливостей участі ВПО в управлінні місцевими справами	15,1
10	Зростання можливості для розвитку людського потенціалу	10,5
11	Відновлення соціального статусу, підвищення соціальної активності	35,5
12	Поширення можливостей участі в управлінні за рахунок збільшення громадських об'єднань ВПО	4,6
13	Важко відповісти	2,6
14	Інше	1,3
15	Немає відповіді	0,7

Таблиця 8

Які заходи сприяють перетворенню ВПО на реальний ресурс розвитку територіальної громади? (відмітьте не більше 3-х варіантів відповіді), %

1	Формування системи багатоканального фінансового забезпечення можливостей інтеграції ВПО в територіальні громади, розвиток доступного іпотечного кредитування	44,7
2	Податкові преференції для суб'єктів господарювання, які працевлаштовують ВПО	31,6
3	Розвиток соціального підприємництва	18,4
4	Забезпечення доступності до земельних, матеріальних та технічних ресурсів для ВПО для ведення підприємницької діяльності	17,1
5	Надання ВПО виборчих прав, реалізація принципів демократії	24,3
6	Забезпечення доступності для ВПО програм мікрокредитування для розвитку або розширення малого та середнього бізнесу	28,3
7	Забезпечення фінансування державних та регіональних програм з розв'язання проблем ВПО	24,3
8	Підвищення професійного рівня, обізнаності державних та посадових осіб відносно законодавства та програм щодо ВПО для їх ефективної імплементації	9,9
9	Підтримка громадських організацій, які створені ВПО та які надають допомогу ВПО та іншим категоріям громадян, постраждалих внаслідок подій на Сході України та у АР Крим	18,4
10	Налагодження партнерських та координаційних мереж між державним, громадським і приватним секторами та міжнародними організаціями для координації проектів допомоги ВПО	26,3
11	Важко відповісти	5,3
12	Інше	0,7
13	Немає відповіді	1,3

податкові преференції для суб'єктів господарювання, які працевлаштовують ВПО (31,6%), забезпечення доступності для ВПО програм мікрокредитування для розвитку або розширення малого та середнього бізнесу (28,3 %), налагодження партнерських та координаційних мереж між державним, громадським і приватним секторами та міжнародними організаціями для координації проектів допомоги ВПО (26,3%) (табл. 8).

Найвищий ефект залучення ресурсу ВПО у життя громади досягається при повній інтеграції, якій сприяють економічні, соціально-психологічні, інформаційні та організаційно-управлінські заходи, представлені в табл. 9, 10, 11. На думку опитаних розробка нових, розширення існуючих державних програм із створення нових робочих місць, навчання, перекваліфікації ВПО, із забезпечення ВПО житлом (83,6 % до всіх відповідей) та інформування громадськості про приклади ефективного залучення ВПО у громади (51,3 %), правова регламентація додаткових методів стимулювання та підтримки бізнесу при залученні ВПО (44,7 %) є найефективнішими організаційно-управлінськими заходами в процесі

інтеграції ВПО. Створення та підтримка діючих центрів соціально-психологічної допомоги ВПО (57,2 %), пропаганда серед населення позитивного ставлення до ВПО (50,7 %), поширення міжнародного досвіду роботи з переселенцями (44,1 %), формування органами влади та самоврядування позитивного іміджу підприємств, які активно залучають до роботи ВПО (41,4 %) майже в рівній мірі є високоєфективними соціально-психологічними та інформаційними заходами.

Серед економічних заходів, які в більшій мірі сприятимуть інтеграції ВПО до приймаючих громад, відзначені експертами були інвестування проектів та програм підприємств, що активно працевлаштовують ВПО та створюють робочі місця для них (69,1 % відповідей), надання податкових пільг підприємствам при створенні нових робочих місць для ВПО та їх працевлаштування (59,9 %), надання кредитів на пільгових умовах підприємствам, які активно працевлаштовують ВПО (51,3 %), пріоритетне розміщення державних замовлень на підприємствах, які працевлаштовують ВПО (30,9 %).

Таблиця 9

Як Ви вважаєте, які економічні заходи в більшій мірі сприятимуть інтеграції ВПО до приймаючих громад?
(відмітьте не більше 3-х варіантів відповіді), %

1	Надання податкових пільг підприємствам при створенні нових робочих місць для ВПО та їх працевлаштування	59,9
2	Пріоритетне розміщення державних замовлень на підприємствах, які працевлаштовують ВПО	30,9
3	Надання кредитів на пільгових умовах підприємствам, які активно працевлаштовують ВПО	51,3
4	Інвестування проектів та програм підприємств, що активно працевлаштовують ВПО та створюють робочі місця для них	69,1
5	Важко відповісти	3,9
6	Інше	2,6
7	Немає відповіді	0,7

Таблиця 10

Як Ви вважаєте, які соціально-психологічні та інформаційні заходи сприятимуть інтеграції ВПО до приймаючих громад? (відмітьте не більше 3-х варіантів відповіді), %

1	Поширення міжнародного досвіду роботи з переселенцями	44,1
2	Пропаганда серед населення позитивного ставлення до ВПО	50,7
3	Формування органами влади та самоврядування позитивного іміджу підприємств, які активно залучають до роботи ВПО	41,4
4	Розповсюдження спеціальної літератури, проведення семінарів для соціальних працівників та представників органів самоврядування з питань ефективного залучення ВПО у громади	21,1
5	Створення та підтримка діючих центрів соціально-психологічної допомоги ВПО	57,2
6	Важко відповісти	3,3
7	Інше	3,9
8	Немає відповіді	0,7

Таблиця 11

Як Ви вважаєте, які організаційно-управлінські заходи в більшій мірі сприятимуть інтеграції ВПО до громади? (відмітьте не більше 3-х варіантів відповіді), %

1	Правова регламентація додаткових методів стимулювання та підтримки бізнесу при залученні ВПО	44,7
2	Розробка нових, розширення існуючих державних програм із створення нових робочих місць, навчання, перекваліфікації ВПО, із забезпечення ВПО житлом	83,6
3	Розробка навчально-методичних матеріалів із залучення ВПО у життєдіяльність громади	17,1
4	Інформування громадськості про приклади ефективного залучення ВПО у громади	51,3
5	Важко відповісти	3,3
6	Інше	0,7
7	Немає відповіді	2,6

Таблиця 12

Як Ви вважаєте, які нормативно-правові акти мають бути розроблені та ухвалені для сприяння ефективній інтеграції ВПО до приймаючих громад? (оберіть всі варіанти, що підходять), %

1	Зміни та доповнення до Закону України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" щодо регламентації положень з інтеграції, взаємодії та співпраці ВПО і територіальних громад	59,2
2	Зміни до Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні"	26,3
3	Зміни до Закону України "Про добровільне об'єднання територіальних громад", які регламентують обов'язки та відповідальність територіальних громад щодо адаптації та інтеграції до них ВПО	23
4	Зміни до Постанови КМУ "Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад"	11,2
5	Зміни до Закону України "Про співробітництво територіальних громад"	9,2
6	Зміни та доповнення до Закону України "Про Державний бюджет України на 2017 рік" щодо виділення коштів на цільове фінансування Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб	44,1
7	Врахувати в проекті Закону України "Про Державний бюджет України на 2017 рік" фінансування програм і заходів щодо вирішення проблем ВПО	58,6
8	Зміни до Постанови КМУ "Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року", про інтеграцію ВПО у громади	37,5
9	Важко відповісти	11,8
10	Інше	2
11	Немає відповіді	0,7

Для створення необхідних умов інтеграції ВПО до місцевих громад має бути сформовано правове забезпечення. На думку експертів в більшій мірі сприятимуть ефективній інтеграції ВПО зміни та доповнення до Закону України "Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб" щодо регламентації положень з інтеграції, взаємодії та співпраці ВПО і територіальних громад та врахування в проєкті Закону України "Про Державний бюджет України" фінансування програм і заходів щодо вирішення проблем ВПО та виділення коштів на цільове фінансування Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб (табл. 12).

Висновок. Таким чином, розглянутий міжнародний досвід, практичні приклади реалізації та оцінки експертів щодо ефективних заходів інтеграції ВПО до місцевих громад дозволяє сформулювати рекомендації та пропозиції щодо розвитку та сприяння інтеграційних процесів.

Економічні заходи з інтеграції ВПО в першу чергу мають включати:

- інвестування проєктів та програм підприємств, що активно працевлаштовують ВПО та створюють робочі місця для них,

- надання податкових пільг підприємствам при створенні нових робочих місць для ВПО та їх працевлаштування,

- надання кредитів на пільгових умовах підприємствам, які активно працевлаштовують ВПО та підприємствам з числа ВПО,

- пріоритетне розміщення державних замовлень на підприємствах, які працевлаштовують ВПО,

- сприяння появі техно-парків, бізнес-інкубаторів на територіях, які відновлюються після збройного конфлікту,

- підтримка появи різних форм самоорганізації, пов'язаних з наданням взаємних послуг для своєї спільноти,

- підтримка та розвиток соціального підприємництва.

Актуальними на сьогодні соціально-психологічними та інформаційними заходами з інтеграції ВПО є:

- створення та підтримка діючих центрів соціально-психологічної допомоги ВПО,

- пропаганда серед населення позитивного ставлення до ВПО, боротьба з мовою ворожнечі,

- поширення міжнародного досвіду роботи з переселенцями,

- формування органами влади та самоврядування позитивного іміджу підприємств, які активно залучають до роботи ВПО,

- формування суспільної думки, спрямованої на соціальний діалог та сприйняття ВПО як ресурсу розвитку громади,

- розповсюдження інформації про позитивні приклади допомоги переселенцям з боку лідерів громади та місцевої бізнес-спільноти,

- презентація НУО успішних практик інтеграції переселенців у місцеві громади,

- висвітлення позитивних прикладів інтеграції ВПО,

- створення онлайн-ресурсу для ВПО з постійним оновленням вакансій на всій території України, конкурсів мікрогрантів на розвиток самозайнятості, державних програм підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації, найдешевшого житла, центрами надання гуманітарної допомоги, переліком ГО, діяльність яких спрямована на допомогу ВПО, в тому числі безкоштовне переселення на нове постійне місце проживання.

Організаційно-управлінські заходи мають включати:

- розробку нових, розширення існуючих державних програм із створення нових робочих місць, навчання, перекваліфікації ВПО, із забезпечення ВПО житлом,

- правову регламентацію додаткових методів стимулювання та підтримки бізнесу при залученні ВПО,

- запровадження системи електронних черг в усіх органах управління соціального захисту населення, пенсійного фонду, міграційної служби України, Ощадбанку,

- збільшення штату персоналу соціальних служб та медичних установ, які працюють одночасно з переселенцями та місцевим населенням з коефіцієнтом, який враховує додаткове зростання навантаження, пов'язаного з наданням послуг ВПО,

- онлайн-консультування ВПО співробітниками соціальних служб,

- надання можливості ВПО брати участь в управлінні громадою й вирішенні питань, що їх стосуються, залучення до контролю розподілу гуманітарної допомоги та бюджетних коштів, які виділяються на адаптацію та інтеграцію, допомогу ВПО.

Освітньо-культурні заходи з метою ефективної інтеграції ВПО мають бути орієнтовані:

- на реалізацію спільних культурно-мистецьких заходів, конкурсів, знайомство зі звичаями та традиціями громади, обмінні освітньо-культурні візити;

- на навчання пошуку дистанційної роботи, перепідготовку працездатного населення відповідно до потреб на ринку праці, навчання ВПО підприємницької діяльності;

- сприяння дистанційному безкоштовному навчанню та неформальній освіті у співробітництві з міжнародними організаціями.

Тривалі військові події на Сході України загострюють ситуацію з ВПО і актуалізують прийняття довгострокових рішень, а не лише реалізацію поточних заходів щодо вирішення сьогоденних проблем. Четвертий рік адаптації та інтеграції ВПО демонструє наявність глобальних проблем, які не в змоззі самостійно вирішити кожна родина переселенців і неефективність чи недостатність діючих державних програм допомоги.

Література

1. Закірова С. Переселенці у нових громадах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2102:pereselentsi-u-novikhgromadakh&catid=8&Itemid=350.
2. Звіт про спільну оцінку потреб внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Херсон / Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН) Україна. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unhcr.org.ua/attachments/article/1527/PA%20report%20Kherson%20FINAL%20UKR.pdf>.
3. Зелена книга політики підтримки підприємництва внутрішньо переміщених осіб / Центр міжнародного приватного підприємництва. – 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gkorporus.org/images/stories/news/2015/09/Green-Book-IDP.pdf>.
4. Звіт національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами (Квітень 2017 р.) / Міжнародна організація з міграції. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/nms_report_march_2017_ukr_new.pdf.
5. Для 75% ВПО вимушене переселення стало першою у житті зміною місця проживання, – дослідження Світового банку / Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://mtot.gov.ua/dlya-75-vpo-vymushene-pereselennya-stalo-pershoyu-u-zhytti-zminoyu-mistsya-prozhyvannya-doslidzhennya-svitovogo-banku/](http://mtot.gov.ua/dlya-75-vpo-vymushene-pereselennya-stalo-pershoyu-u-zhytti-zminoyu-misya-prozhivannya-doslidzhennya-svitovogo-banku/).
5. Три роки конфлікту: нове дослідження МОМ свідчить про скрутні умови життя ВПО в Україні / Міжнародна організація з міграції(МОМ). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iom.org.ua/ua/try-roky-konfliktu-nove-doslidzhennya-mom-svidchyt-pro-skrutni-umovy-zhyttya-vpo-v-ukrayini>.
6. Отчет о результатах исследования потребностей громад, участвующих в проекте «Поддержка стабилизации местных сообществ Донбасса» (октябрь – ноябрь 2015 г.). - Киев, 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/otchet_ocenka_potrebnostey.pdf
7. Безпека та правосуддя в Україні. Бачення громад трьох областей 2017 рік / Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bit.ly/UNDPRuleofLaw.
8. Обласний форум “Інтеграція ВПО та розвиток громад: кращі практики” проведено у Северодонецьку, Луганська область / Офіс Ради Європи в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coe.int/uk/web/kyiv/home/-/asset_publisher/Pur4r4szNjUn/content/regional-forum-integration-of-idps-and-community-development-best-practices-held-in-severodonetsk-luhansk-region?inheritRedirect=false&redirect=http%3A%2F%2Fwww.coe.int%2Fuk%2Fweb%2Fkyiv%2Fhome%3Fp_id%3D101_INSTANCE_Pur4r4szNjUn%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-4%26p_p_col_pos%3D3%26p_p_col_count%3D4
9. Внутрішньо переміщені особи: від подолання перешкод до стратегії успіху: монографія / О.Ф. Новікова, О.І. Амоша, В.П. Антонюк та ін.; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Київ, 2016. – 448 с.
10. Самар В. Вадим Черниш: "Програма відновлення миру на Донбасі розрахована лише на підконтрольні території" // «Дзеркало тижня. Україна». - №31. – 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/internal/vadim-chernish-programa-vidnovlennya-miru-na-donbasi-rozrahovana-lishe-na-pidkontrolni-teritoriyi-.html>
11. Питання відновлення інфраструктури на Донбасі є ключовим для України, - Герашенко // iPress.ua. (2016, Октябрь 17) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ipress.ua/news/pytannya_vidnovlennya_infrastruktury_na_donbasi_ie_klyuchovym_dlya_ukrainy__gerashchenko_184476.html
12. Кому и сколько помогла иностранная помощь? Анализ (2016, Декабрь 19) // Ресурс для переселенцев и Востока. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vpl.in.ua/dengi/>
13. Розвиток торгівлі і інвестиції. Список проектів // Офіційний портал координації міжнародної допомоги України. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://openaid.gov.ua/uk/reforms/181>
14. Відновлення і розбудова миру // Офіційний сайт ООН в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/nasha-robota/office-of-un-resident-coordinator>.

References

1. Zakirova S. Resettlement in the new communities, available at: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2102:pereselentsi-u-novikhgromadakh&catid=8&Itemid=350.
2. Report on the joint assessment of the needs of internally displaced persons (IDP). Kherson / Office of the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) Ukraine, available at: <http://unhcr.org.ua/attachments/article/1527/PA%20report%20Kherson%20FINAL%20UKR.pdf>.
3. The Green Paper on Entrepreneurship Policy for Internally Displaced Persons / Center for International Private Enterprise. – 2015, available at: <http://gkorporus.org/images/stories/news/2015/09/Green-Book-IDP.pdf>.
4. Report of the national system for monitoring the situation with internally displaced persons (April 2017) / International Organization for Migration, available at: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/nms_report_march_2017_ukr_new.pdf.
5. For the 75% of the IDP, forced relocation was the first in life to change the place of residence, - a study by the World Bank / Ministry for Temporary Occupied Territories and Internally Displaced Persons of Ukraine, available at: <http://mtot.gov.ua/dlya-75-vpo-vymushene-pereselennya-stalo-pershoyu-u-zhytti-zminoyu-mistsya-prozhyvannya-doslidzhennya-svitovogo-banku/>.
5. Three years of conflict: a new study by IOM testifies to the difficult living conditions of IDP in Ukraine / International Organization for Migration (IOM), available at: <http://www.iom.org.ua/ua/try-roky-konfliktu-nove-doslidzhennya-mom-svidchyt-pro-skrutni-umovy-zhyttya-vpo-v-ukrayini>.
6. Report on the results of studying the needs of communities participating in the project "Support for the stabilization of

- Donbass local communities" (October-November 2015). - Kyiv, 2016, available at: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/otchet_ocenka_potrebnostey.pdf.
7. Security and Justice in Ukraine. The vision of Communities of Three region 2017 / United Nations Development Program in Ukraine, available at: www.bit.ly/UNDPRuleofLaw.
 8. Regional forum "Integration of HPE and community development: best practices" was held in Severodonetsk, Lugansk region / Council of Europe Office in Ukraine, available at: http://www.coe.int/uk/web/kyiv/home/-/asset_publisher/Pur4r4szNjUn/content/regional-forum-integration-of-idps-and-community-development-best-practices-held-in-severodonetsk-luhansk-region?inheritRedirect=false&redirect=http%3A%2F%2Fwww.coe.int%2Fuk%2Fweb%2Fkyiv%2Fhome%3Fp_id%3D101_INSTANCE_Pur4r4szNjUn%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3Dcolumn-4%26p_p_col_pos%3D3%26p_p_col_count%3D4.
 9. Internally displaced persons: from overcoming obstacles to a strategy of success: a monograph / O.F. Novikova, O.I. Amosha, V.P. Antonyuk ta in.; NAN Ukrayiny, In-tekonomiky` prom-sti. – Ky`yiv, 2016. – 448 c.
 10. Samar V. Vadim Chernysh: "The program of restoration of peace in the Donbass is intended only for controlled territories" // «Dzerkalo ty`zhnya. Ukrayina». - №31. – 2016, available at: http://gazeta.dt.ua/internal/vadim-chernish-programa-vidnovlennya-miru-na-donbasi-rozrahovana-lishe-na-pidkontrolni-teritoriyi-_.html.
 11. The question of restoring the infrastructure in the Donbass is key to Ukraine, - Gerashchenko // iPress.ua. (2016, October 17), available at: http://ipress.ua/news/pytannya_vidnovlennya_infrastruktury_na_donbasi_ie_klyuchovym_dlya_ukrainy__gerashchenko_184476.html.
 12. To whom and how much foreign aid has helped? Analysis (2016, December 19) // Resource for settlers and the East, available at: <http://vpl.in.ua/dengi>.
 13. Trade and investment development. List of projects / Official portal of coordination of international assistance of Ukraine. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, available at: <http://openaid.gov.ua/uk/reforms/18i>.
 14. Restoration and peace building // Official United Nations website in Ukraine, available at: <http://www.un.org.ua/ua/nasha-robota/office-of-un-resident-coordinator>.

Хандий Е.А., Социальная интеграция: преграды и перспективы.

В статье по результатам социологического исследования рассмотрены основные препятствия и проблемы социальной интеграции внутренне перемещенных лиц в принимающие громады. Приведены лучшие практики интеграции, которые применяют международные организации и отечественные общественные организации. Рассмотрены основные преимущества интеграции трудоспособных и нетрудоспособных ВПЛ в громады. Определены эффективные экономические, социально-психологические, информационные и организационно-управленческие мероприятия, способствующие привлечению ресурса ВПЛ в жизнь местных громад.

Ключевые слова: внутренне перемещенные лица, социальная интеграция, социальная адаптация, принимающая громада, ресурс развития.

Khandii O.O., Social integration: broads and prospects.

The main obstacles and problems of social integration of internally displaced persons in receiving communities were considered in the article according to the results of sociological research. The best practices for the integration of international organizations and nongovernmental organizations were presented in the paper. The main benefits of integrating able-bodied and inactive internally displaced persons into the community were considered. The positive effects of the integration of internally displaced persons into the territorial communities where they live were investigated. Conclusions were made on the growth of conflict under the influence of the negative attitude of the local population to internally displaced persons. Effective economic, socio-psychological, informational and organizational and managerial measures that promote the attraction of the resource of internally displaced persons in the life of local communities were determined.

Keywords: internally displaced persons, social integration, social adaptation, host community, resource of development.

Хандій О.О. – к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва СЧУ ім. В. Даля, e-mail: alkhandiy@ukr.net.

Рецензент: д.е.н., проф. **Чернявська Є.І.**

Стаття подана 11.05.2017.